

Kui teise klassi poistelt küsisin, mis koolis uudist, imestasid nad, miks ma esitan nii lolle küsimusi. Teada ju niigi, stagna värk. Ikka õpsid, tunnid, vahetun-
nid. Aga et muidu on elu huvitavaks läinud: iga päev on lootust kohtuda UFOga ja kodus saab ka pulli, kui kõik te-
lekast imemeest vaatavad ning nõidust ootavad. Viiest jõng-
lasest oli ainult Jaanus õnnetu ega rääkinud midagi. Tei-
sed seletasid ka tema tusatu-
ju ära: oli oma lemmiktuunis, joonistamises, kahe saanud, sest teinud Sipsiku teist värvi kui õpetaja käskis.

Kriimuliste poisslaste kõrval nägid nende klassioed ontli-
kud välja. Ontlikud olid nad ka jutus, et koolis läheb hästi ja hindend on head.

Mida vanem klass, seda rohkem olid lapsed kursis üm-
ritseva elu segadusega: linnas on pätid ja röövlid, poes pole midagi, kommunistid on maa hukka saatnud. Lõpuklassidest jäi kõlama aatelistust kõrvu küünilise pragmatismiga. Ühed tahavad tööd teha ja usuvad Eestimaa helgemasse tulevik-
ku, teised väidavad, et Vene jama on lõputu, midagi head lootat ei ole ning tuleb end võimalikult hästi sisse (riidesse, elama) seada, kui ainult enne maha ei tapeta.

Kõik veidi suuremad ja väiksemad inimesed veedavad osa oma ajast koolis (kuigi on ka neid, kes külastavad kooli-
maja kord nädalas) ja seal püüab neid tarkuse jagami-
seks ühele lained viia õpetaja. Mitmekümneses klassis on see püüd algusest peale mää-
ratud poolikusele, olenemata õpetaja tahtmisest ja tarku-
sest. Püsimatud seletajad ja mürgeldajad muudavad tunni kõigile raskeks. Nad tuuakse esimestesse pinkidesse. Väik-
semad jäävad tahapoole ja pa-
raku ka tagaplaanile. Ja sage-
li needki, kes juba oskavad. Neile õpetajal lihtsal ei jätku aega. Vanemad peavad last aitama.

Aitavadki. Sest kes siis veel, kui mitte isa ja ema peaks olema huvitatud lapse tead-
mistest ja haridusest? Aga kui nemadki ei tunne huvi? Niisama kiiresti kui praeguste õppeainete mahu ja keerukuse juures tekib teadmistes auk, kujuneb ükski jäetud lapsel usaldamatus ja ebakindlus, millest pole kaugel käegalõo-
mine. Kõigele.

Vanemad küsivad: kas lapse kooli minnes pean ma tõesti ka koduõpetajaks hakkama, ma ju ei tunne uusi nõudmi-
sigi? Kool kasvatada ei suuda. Aga paraku ei suuda praegu-
ne kool ka kõigile vajalikke teadmisi anda. Ning seni kuni harimatuse-haritusse sisu ja nõudmised pole hinnatud, ku-
ni klassiruumid on pungil täis, tuleb emal-isal koduõpe-
taja olla. Muidugi tekib kodu-
õpetajal ikka ja jälle küsimu-
si kooliõpetajale: mis kasu on sellest, kui laps teeb vene kee-
les ümberkirjutust raamatust vihikusse, mõistmata kirjutatu
sisu ja isegi üksikute sõnade tähendust. Ja kooliõpetajal
kodukoolmeistrile: miks on laps nii hajevil, et ei suuda
tundi jälgida?

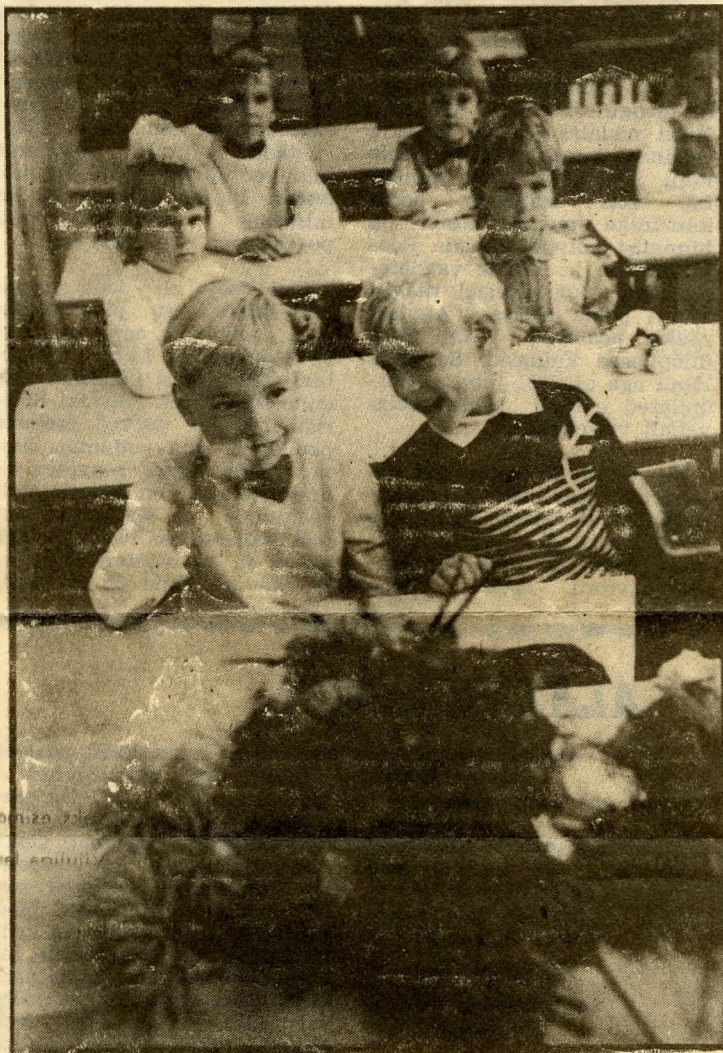
Küsimused on põhjendatud, aga kohtujärje ette pole ke-
dagi kutsuda. Ka selle eest mitte, et osaliselt valitseb koo-
lis ebaprofessionaalsus. Eba-
professionaalsus ei ole ju ükski kooli häda, see on meie elu
tegelikkus: kui riik võttis töö

tulemuse, kaotasime arusaama
töö vaimsest ja kõlbelisest
tähtsusest. Nüüd on kadunud
ka töö tegemise oskus. Koolis
avaldub see eriti kurval kujul
õpetajas, kellel on väljakuju-
nenud (-kujundatud) osasuut-
likkus, tema teadmised ja osu-
kused pole nii universaalsed,
et näidata lastele üksikute
eriteaduste kõrval ka nende
seoseid. Siiani kitsendati õpe-
taja tööd nii palju kui võima-
lik ettekirjutuste ja järele-
vaatamisega. Nüüd on üle

kooperatiivid) ja materjali
nappusest.

Haridusosakonna juhataja
asetäitja Maie Keek nimetas
käigus olevat õppeplaani selle
eksperimentaalsusest hoolima-
ta suureks kordaminekuks. Plaani
fikseeritud kohustus-
like põhinõudmistele või tuuma
kõrval võib nüüd kool ise va-
lida, mida vaba- ja valikainete
all süvendatult õpetada. Kõige
rohkem kasutatakse võimalust
võõrkeeli õppida. On ju ka
stiimul olemas: koolid otsivad

KOOL OTSIB END

pika aja võimalus ja vajadus
rakendada kogu mõtlemine,
rakendada ennast kui isiksust,
aga... Et kooli ja õpetajat on
aastaid juhtinud seesama
irreaalpoliitika mis kogu meie
elu, ei saa loota et pea peale
pööratud tegelikkuse-idee ase-
mele astuksid kohe eetilised
ja kultuurilised ideaalid. Kõr-
gele peab püüdlema, aga alus-
tada tuleb eluks ja arenguks
vajaliku eeltingimuse loomi-
sest: kindel kodu, ohutu kooli-
tee, vägivallatu ja pingevaba
koolimaja.

**VAIMNE INVENTUUR, MIS
ON MÕODAPÄÄSMATU,
ÜKSI EI AITA. ON VAJA
TÄITA KA HARIDUSELE
MÄÄRATUD RAHAKOTT.**

Linna haridusosakonna
(praegu veel küll kirjade järgi
koondise, ent kuna meil varsti
on taas ministeerium ja osa-
kond, jäägemgi selle vähem
tootmistähendusliku sõna
juurde) juhid kiitsid linna
rahandusosakonda, kelle era-
kordselt mõistev suhtumine
(rahaline) lubas selleks õppe-
aastaks remontida mitu kooli-
maja ja lasteaeda. Töödega
1. septembrile jalgu jäämine
tuli töötegijatest (põhiliselt

ja loovad otsesidemeid Soo-
mes, Rootsis, Saksamaal.

Kooli ja õpetaja päästmi-
ne ettekirjutuste rägastikust oli vajalik ja ainuvõim-
alik. Äkki aga selgub, et see
tuli mõneti liiga hilja ja tei-
salt liiga vara. Pole program-
me, pole uusi õpikuid. Ja ka
õpetajad, kes peavad nüüd
ennekõike ise otsustama, mida
ja kuidas teha, on endised. Nii
polegi midagi üllatavat koo-
linimeste kurtmises: vana
viisi ei saa ega taha, uut mo-
odi ei oska ega jõua. Ei saagi
jõuda, kui enesetäiendamine
pole olnud just iseenese vaja-
dus, sest senini seda hinnatud
ei ole.

Koolide vaesus on asetanud
direktori õige tänamatusse
varustaja-hankija rolli: ta
käib, otsib ja kaupleb, et mi-
dagi saada. Ja siis katsub seda
ühte (kahte, kolme) asja õig-
laselt jaotada. Ilmajäänud on
kadedad — nii on iseenest
tekkinud vale kriteerium kooli
ja direktori töö ja edukuse
hindamiseks. Ja peab olema
mitte ainult kindlat meelt,
vaid ka tugev reaalsustaju, et
valida kahe viletsa vahel: kas

panna lapsed kahes vahetuses
koolis käima ja õpetada ema-
keelt rühmades või leppida
ühe vahetuse ja kolmeküm-
nese klassiga.

Haridusosakonna juhataja
Malle Pähnapuu naasis asja
Tallinnast ülevabariigilistelt
kursustelt. Hariduskomitee
pole olnud kuigi usin seda laa-
di üritusi korraldama (eelmi-
ne 1987. aasta sügisel), kuigi
vaja neid praegusel ülemine-
kuajal on: toe ja kindluse mõt-
tes. Viimast on komitee võrd-
lemisi napilt pakkunud.

M. Pähnapuu meelest on ai-
nuvõimalik, et hariduselu
jääb ka IME tingimustes riik-
likust eelarvest finantseerita-
vaks. Järgmise aasta eelarve
on teada: Tartule üheksa mil-
jonit rubla, sellest viis palka-
deks ja ülejäänud muudeks
kulutusteks. Lisa saab anda
linn oma kaudust. Probleeme
tekib vabariikliku alluvusega
koolidega (kutsekoolid, aine-
koolid, eriinternaatkoolid),
sest nendes õpib lapsi kogu
Eestist. Kas eraldised neile ei
peaks tulema vabarigi valit-
susest linna eelarvesse?

**HARIDUSE SISU ÜMBER-
KORRALDAMISE PÕHIRAS-
KUS** on linna haridusjuhtide
arvates koondunud kahte
keskmesse: kuidas viia tasa-
kaalu kooli kaks põhifunktsi-
ooni — aineteadmistele jagami-
ne ja sotsiaalne kasvatus. Just
viimasega pole kaua toime tul-
nud. Õigemini ei ole pööratud
sellele tähelepanu, kas ja kui-
võrd on laps kooli lõpetamisel
võimeline vastutustundega
mõistma, otsustama ja tegu-
sema. Nüüdseks oleme küsimu-
se teadvustanud, aga töö on
alles ees: õpetajate koolitami-
ne, täiendamine ja edasiõppi-
mine, sest ilma ei muutu mi-
dagi.

Teine ulatuslik probleemide-
ring on **TARTU HARIDUS-
VÕRGU ÕIGE KUJUNDAMI-
NE**. Hariduskontseptsiooni töö-
tatakse välja koos linnalabori-
ga. Minevik on endale selgeks
tehtud. Suurt abilootust pani
M. Pähnapuu valitavale linna
võlikogule. Selle hariduslem-
besed inimesed võiksid moo-
dustada nn. linna hariduse
võlikogu ning nende kompe-
tentsi jääks siis hariduspoliiti-
ka väljatöötamine. Osakond
teguks täidesaatva koguna.
Siiani on arutaja ja nõuandja
rollis olnud direktorite nõuko-
gu (alushariduse osas laste-
päevakodude juhatajate nõu-
kogu) ning mingit demokraa-
tia mängimist haridusosakon-
na juhataja nõukogu tegevus-
es ei näinud: otsus Kaunase
puiestee uue koolimaja and-
misest XI 9-klassilise kooli ja
KÕTKI (Koolidevaheline Õppe-
ja Tootmiskombinaadi) käsu-
tusse polnud mingi raiskamine,
vaid põhjendatud lahendus,
sest Annelinna koolid polevat
hetkel üle paisutatud.

KÕTKI direktor Tanel Lin-
nus ütles, et nemad oleksid
võinud endale remontida ka
mõne vana lasteaia-maja, mis
niikuiin kasutamata seisab.
Kui aga anti uus maja, mis
saab selle vastu olla. Ruume
õppeklassideks oli hädasti va-
ja. Siin õpetatavaga ei taheta
dubleerida kutsekooli, vaid
anda eluks vajalikke teadmisi:
toitlustus, õmblemine, pere-
konna ökonomika, haige hool-
dus ja põetus, aiandus, arvuti-
õpetus, autojuhtimine, puu- ja
metallitööd. ÕTK on ja elab
niivõrd, kuivõrd koolid on sel-
lest huvitatud. Ega kõik olegi.
Sellest siis olukord, kus mõned
lapsed käivad ÕTKs partisani-

dena. Koolis on keeleõpe, aga
nemad tahavad selgeks saada
autojuhtimist (arvutit). Kaa-
der on pärast mitmeid välja-
vahetamisi korralik, kord pü-
sib majas ja tehakse tööd.
Miks siis vastu seista? Raha
läheb teise taskusse? Kombi-
naat sellisel kujul pole mingi
jääv suurus. Tulevikus tahe-
takse sellest välja arendada
täiendusõppekeskus ka täis-
kasvanutele.

Hariduselu vajab põhja-
likku ümberkorraldust.
Osakonnas oldi ühel meelel,
et kiirustada ei tohi. Näiteks
on selge, et Tartu ei vaja sel-
lises mahus keskkooli. Kuid
enne kui hakata koole sulgema,
tuleks luua korralikud nn. kod-
anikukoolid, mis annaksid
hariduse ja töökuse. Esimene
gümnaasium tahetakse taas-
avada 1. keskkoolis. Millal
täpselt, ei julge keegi lubada.
sest lahendamata on hulk
probleeme: raha, kaader, prae-
guste laste edasiõppimine
(kesklinna ei jääks ühtegi alg-
kooli) jne.

Pöörast nõuab sõjaline
algõpetus koolides. (Kas po-
leks õigem see üldse ära lõpe-
tada kui et hakata niigi kasi-
noid jõuvarusid sinna paigu-
tama?) Plaanis on asutada üle-
linnaline kooskämiskohht.

Hetkel puudub täpne ülevaa-
de, kuidas ja mil määral hak-
kab kooli kõrval elama alter-
natiivne õppe- ja kasvatus töö.
Mitmete sees- ja välispidiste
takistuste tõttu on see visa
edenema. Lapse kodus õpetam-
isse (esimesed klassid) suhtu-
sid umbusklikult just vane-
mad: mis siis saab, kui kevadi-
sel katsumisel teadmised ei
vasta nõuetele? Saadetakse
«lollide kooli»?

Haridusosakond loodab oma
tööst suuremat tulu (ka prak-
tilist abi õpetajatele), kui peaks
õnnestuma üle kolida Kitsale
tänavale, majja, kus hetkel
asub rajooni kultuuriosakond.

Mitmel tasandil **ARENDA-
TAKSE VÄLISSIDEMEID**. Kui
mõnel koolil neid veel ei ole,
siis ta vähemalt otsib. Osakond
püüab sellele kaasa aidata
keeltekursustega. Kõigepealt
direktoritele, nende asetäitja-
tele, lasteaedade juhatajatele.
Korraldab võõrkeelte nõunik
Ülle Kurm. Keeleõpetajatele
mõeldud kommunikatiivse
metoodika kursuse õppejõud on
Sten-Gunnar Hellström ja
Christer Sörensen Uppsala
Ülikooli Täiendusinstituudis.
Meie oludega tutvuma tulevad
nad juba jaanuaris.

Piiri tagant sellist abi, nagu
meie siin vajame, muidugi ei
tule. Ja siin siin oleks loota,
et mõningad ümberkorraldu-
sed hariduselus võiksid tooni
anda ühiskonnas, kus ükski
seadus ei kehti ja puudub
kindlus homse suhtes. Kui me
aga kõigele vaatamata tahame
liikuda enesetäiendamisele
seosteostusele, tuleb koolil ja
õpetajal endal julgelt toe-
tuda juba sajandi algusaasta-
tel väljaõeldud juhtimõtetetele:
Kasvatust ja õpetust võib siis
headele tagajärgele viia, kui
praegune ähvarduse-keelu süs-
teem ehitava vastu saab vahe-
tatud. Püüa laps rahule jätta,
end võimalikult vähe tema te-
gevusse segada, ainult tema
tumedaid ja kõlbmatu mee-
leavaldusi hävitada püüdes. Si-
nu enese hool olgu, et su elu
temale kõigil eeskujuks oleks.
(E. Key. Lapse aastasada).

KRISTA ARU

Ain Protsini foto